

MÈXIC

Les estovalles de l'exili

Coneix divuit dels comensals més
il·lustres, que van passar per les
estovalles de la família Casanelles-Llobet
a Mèxic DF

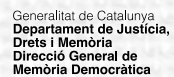
Organitza

Co-laboren

Amb el suport de

Espai Macià
Les Borges Blanques
Del 14 d'abril al 30 de juny de 2024

Maria Macia
Mexico 26 June 57

L. Casper
25-11-57

16-10-50

1950

Crèdits

Comissariat:

Marc Macià Farré

Textos:

Marc Macià Farré, Noemí Riudor Garcia, Josep-Lluís Carod-Rovira

Fotografia:

Cristián Cortés Casanelles

Disseny:

Josep Patau Bellart

Fonts:

ANC, INBAL, Fundació Irla, família Peyrí Cortés, família Cortés Casanelles, PARES, Col·legi de Metges de Barcelona, Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya i Biblioteca de Catalunya

Agraïments:

Teresa Peyrí Cortés, Lolita Cortés Casanelles, Cristián Cortés Casanelles

---

Mèxic, l'altra Catalunya

Josep-Lluís Carod-Rovira

En plena II Guerra Mundial, des de l'escenari d'un teatre de Veracruz, el músic Pau Casals s'adreçava al públic amb aquesta frase: "Catalunya és aquí. Vosaltres sou Catalunya!". Els centenars d'assistents que aplaudiren

l'afirmació del mestre eren exiliats catalans que s'havien refugiat a Mèxic a causa del seu compromís amb el país, la causa democràtica, els interessos populars i la cultura, fugint de la dictadura militar instaurada pel general Franco. I mentre els Països Catalans, la seva llengua, les seves organitzacions polítiques, sindicals i culturals, així com la llibertat d'expressió del pensament i la cultura nacionals eren perseguits, a 9.500 km de distància, a la banda no europea de l'Atlàntic, Mèxic acollia amb els braços oberts milers de refugiats republicans, tant catalans com d'altres nacions de l'Estat espanyol, gràcies a la política generosa d'acollida menada pel president Lázaro Cárdenas.

El primer contingent de refugiats, integrat per 455 infants coneguts com els "nens de Morèlia", majoritàriament del País Valencià i alguns de Catalunya, hi arribà el juny de 1937, amb el vaixell Mexique. El maig de 1939 va partir de Saint Nazaire el Flandre, amb 312 passatgers, i el mateix mes, des de Rotterdam a Nova York, sortí el Veendam, a bord del qual viatjaren el poeta Josep Carner, el pintor Josep Renau i el filòsof Joaquim Xirau. Un dels vaixells més emblemàtics va ser el Sinaia, que des del port de Seta, el 26 de maig de 1939, transportà 1.599 refugiats, entre els quals el diputat Salvador Armendares, el fisicleg Rosend Carrasco i Formiguera, el periodista Pere Matalonga i un grup de republicans valencians. L'Ipanema va emprendre la travessia al cap d'un mes, amb un miler de refugiats, entre els quals l'escriptor Avellí Artís Gener, Tísner. I el juliol sortia novament el Mexique, amb 2.000 republicans, també de Pauillac-Bordeu, com l'anterior. El transatlàntic Volendam partia a l'agost amb més fugitius de la dictadura, al setembre ho feia el Statendam i al novembre de 1939 el Siboney, any en què també feu un viatge el Champlain. El darrer dels vaixells que transportà els republicans catalans fins a Mèxic, el 1942, fou el mític Nyassa, que partí de Casablanca, duent a bord els mallorquins Antoni M. Sbert, ex conseller de Cultura de la Generalitat, i el músic Baltasar Samper, així com els escriptors i periodistes Artur Bladé i Desumvila, Narcís Molins i Fàbrega i Josep M. Murià. Abans, hi havien fet també viatges amb un nombre menor de passatgers, vaixells com el Colonial, l'Orinoco, Foz do Mouro, Iberia, Monterrey, New Amsterdam, De Grasse, Westerland, Saint Domingue, México, Alsina, Serpa Pinto II, Guinea i São Tomé. un país on acabés senyorejant-hi la llibertat i la cultura.

Tots els navilis esmentats havien sortit des de ports diferents, però amb una única destinació: Mèxic. La nau de l'esperança els havia dut fins a un país que va esdevenir el referent geogràfic fonamental de l'exili català, allà on anaren a parar milers d'escriptors, periodistes, intel·lectuals, artistes, músics, arquitectes, polítics, professors, militars, sindicalistes i tota mena de professions i responsabilitats, des de consellers i ministres a pagesos, pescadors, oficinistes o dependents, el llistat exhaustiu dels quals es faria inacabable. En certa manera, pot afirmar-se que, els anys 40, la capital nacional no era Barcelona, sinó Ciutat de Mèxic. I és significatiu de la intensitat de la derrota i l'ocupació patits per Catalunya el fet que, entre els nou vinguts al país asteca, figuraven els descendents directes dels dos presidents de la Generalitat republicana: Francesc Macià i Lluís Companys. I alhora que, als Països Catalans, s'iniciava un intent de genocidi lingüístic i cultural, només a Ciutat de Mèxic, el 1949, s'hi publicaven 27 revistes en llengua catalana, símptoma evident de la vitalitat de l'exili català.

Els refugiats trobaren a Mèxic una terra d'oportunitats i, si bé s'hagueren d'espavilar per obrir-se camí, aportaren també molt de positiu al nou país i començaren una nova vida, amb

Les estovalles de l'exili

l'esquinç emocional que comporta sempre tot exili. Alguns ja no tornaren mai més. D'altres hi tingueren descendència que, sovint, ja se sentia més mexicana que catalana, tot i que molts dels descendents van tornar a la terra dels avantpassats. En tots els casos, però, la sensació indescriptible de dues lleialtats, dos sentiments, dos universos de referència, persisteix i, allà i aquí, hom acabà enyorant també sempre, d'alguna manera, en detalls menors, l'altra terra.

El referent d'aquells primers anys va ser l'Orfeó Català de la capital mexicana que, en diades assenyalades, s'omplia de gom a gom i hom hi recordava "els dies feliços" a la pàtria llunyana, quan patriotisme i nostàlgia s'activaven més que mai. Els contactes entre famílies d'exiliats, compartint taula, menjar, records i esperances de futur, també eren habituals, com a instrument eficaç de socialització catalana. És aquesta, justament, la realitat que amb tanta claredat expressen les estovalles que cobrien la taula parada per als convidats als àpats a cal matrimoni Joan Casanelles-Lolita Llovet, amb les signatures dels comensals destrament brodades. Tot un testimoni colpidor d'un èxode forçat per una dictadura militar i, alhora, del compromís col·lectiu per un país on acabés senyorejant-hi la llibertat i la cultura.

Comensals destacats

Eugeni Xammar i Puigventós

Barcelona, 17 gener 1888
L'Ametlla del Vallès, 5 desembre 1973

Periodista i diplomàtic. Aflitat de jove al CADCI i a la Unió Catalanista, fou membre de la Junta directiva del FC Barcelona (1903-1904), i fundador de l'Associació Nacionalista Catalana (1907). Començà la seva trajectòria periodística publicant a La Tralla i, després, a El Poble Català. Les seves estades internacionals per França, Argentina, Suïssa, o Alemanya, li van permetre iniciar una trajectòria com a corresponsal de publicacions com La Veu de Catalunya, Mirador, La Publicitat, Ahora, La Argentina, El Día Gráfico, The Manchester Guardian, Iberia, El Sol, El Fígaro, Heraldo de Madrid, entre d'altres. Després d'un breu parèntesi treballant per la Societat de Nacions, va tornar al periodisme com a corresponsal a Berlín durant els anys de l'ascens del nazisme, que retratà amb cruïsa per diaris de tot el món, des de El tiempo, de Bogotà, fins a La Prensa, de Buenos Aires.

Proclamada la Segona República, Xammar comença a publicar a El Be Negre i treballà d'agregat de premsa a l'ambaixada espanyola de París. En esclatar la Guerra Civil, fou destinat a París, La Haia, i Estocolm, fins a presentar la dimissió arran de l'ocupació militar de Catalunya. El 1944, exercí de redactor per la delegació d'Associated Press a París i, acabada la Segona Guerra Mundial, treballà als serveis lingüístics de les Nacions Unides a Nova York (1950-1953) i al Banc Internacional de Reconstrucció i Desenvolupament (1953-1955). Finalment, s'instal·là a Ginebra on va continuar exercint de traductor per l'ONU, l'OMS, la FAO, el GATT i la UNESCO.

Indalecio Prieto Tuero

Oviedo, 30 abril 1883
Mèxic, 12 febrer 1962

Periodista i polític. La seva família es traslladà al País Basc el 1891 i, amb només setze anys, ingressa al PSOE el 1899. Va treballar de taquígraf al diari La Voz de Vizcaya, i després, ja com a redactor, al diari El Liberal. El 1911 fou nomenat diputat provincial, i el 1915, tinent d'alcalde de Bilbao. Malgrat un parèntesi empresarial, l'estiu de 1917, Prieto participà de la vaga general revolucionària, fet que li va suposar el seu primer exili, del qual no tornaria fins a ser elegit diputat el 1918. Molt crític amb la monarquia d'Alfons XIII i la dictadura de Primo de Rivera, l'agost de 1930 va participar del Pacte de Sant Sebastià, on el republicanisme es comprometé a fer caure la dictadura i la monarquia.

Proclamada la Segona República, Prieto fou elegit diputat a Corts per Bilbao i nomenat ministre d'Hisenda sota la presidència de Niceto Alcalá-Zamora. Una vegada Manuel Azaña fou cap de govern, Prieto va exercir de ministre d'Obres Públiques, responsabilitat que li va permetre endegar un ambiciós programa d'inversió en infraestructures com centrals hidroelèctriques i els accessos ferroviaris a Madrid, Barcelona i Bilbao. Els fets d'octubre de 1934 li van suposar el seu tercer exili.

Amb l'esclat de la Guerra Civil, Prieto fou nomenat ministre de Marina i Aire sota el govern de Largo Caballero, i ministre de Defensa amb el govern de Juan Negrín. Sortí del govern a finals de 1938 i fou representant del govern a Xile fins que, al final de la guerra, es trobà a Mèxic. Allí, va exercir de president del PSOE entre 1948 i 1950, any en el qual abandonà la vida política.

26 de Julio 1952

Comensals destacats

Carles Esplà Rizo

Alacant, 23 juny 1895
Mèxic, 6 juliol 1971

Periodista i polític. Després d'exercir de secretari de Blasco Ibáñez, fou desterrat a València a causa de la seva militància política d'esquerres i republicana, i col·laborà als diaris El Pueblo i El Luchador. S'exilià a París durant la dictadura de Primo de Rivera, on tornà a col·laborar amb Blasco Ibáñez fins a la seva mort el 1926, i publicà cròniques a El Liberal, El Heraldo de Madrid i El Sol. Tornà de l'exili per implicar-se en el complot de Sánchez Guerra a València i, malgrat el fracàs, aconseguí fugir altre cop.

En proclamar-se la Segona República, Esplà prengué el control del Govern Civil d'Alacant i, més tard, seria nomenat governador civil de Barcelona en substitució de Lluí Companys. Durant la República, fou elegit diputat per Izquierda Republicana per Alacant, i dirigí el seu òrgan periodístic, Política, a més d'exercir de delegat a la Societat de Nacions, i de sotssecretari de governació en dues etapes (1932-33 i 1936).

Durant la Guerra Civil, fou nomenat governador civil de València, ministre de Propaganda en el darrer govern de Largo Caballero (1936-1937), subsecretari d'Estat (1937-1939) i membre del Consell Superior de Seguretat. L'exili el portà a França, l'Argentina i Mèxic, on va ser secretari de la JARE i, durant un temps, exercí de traductor a l'ONU a les oficines de Suïssa. El 1940 publicà Unamuno, Blasco Ibáñez y Sánchez Guerra en París, i el 1952, Don Amadeu Hurtado, un liberal europeu, a més de col·laborador de La Nostra Revista.

Carlos Esplá
24. IV. 51.

Jaume Miravittles i Navarra

Figueres, 18 febrer 1906
Barcelona, 10 novembre 1988

Periodista, enginyer, escriptor, polític i publicista.

Estudià enginyeria a l'Escola Industrial de Barcelona, però a causa de la seva implicació en el Complot de Prats de Molló com a militant d'Estat Català, s'hagué d'exiliar. Tornà el 1929 per reprendre els estudis i publicà a La Nova Revista i D'Ací i d'Allà, entre d'altres, a més de participar en els moviments artístics d'avantguarda amb un paper secundari a Un chien andalou (1929) i L'edat d'or (1930) de Luis Buñuel.

Amb la proclamació de la Segona República, Miravittles, conegut amb el pseudònim de "Met", va fer classes a l'Escola del Treball, i políticament milità al Bloc Obrer i Camperol, Estat Català i ERC. Poc abans del cop d'estat feixista, fou nomenat secretari general del Comitè organitzador de l'Olimpíada Popular.

Un cop iniciada la Guerra Civil, se li encarregà la direcció del Comissariat de Propaganda de la Generalitat, des d'on dirigí la revista Nova Ibèria, fundà la productora Laya Films, i la distribuïdora Catalònia Films. Durant aquells anys, publicà en qualitat de periodista a La Gaceta Literaria, L'Opinió, L'Hora, Moments i La Humanitat.

A l'exili, Miravittles s'instal·là a França, Mèxic i Estats Units, països des d'on col·laborà a El Poble Català, Le Monde, Le Cri des Peuples, Spanish Information, La Nostra Revista, i Hablemos. El 1962, tornà de l'exili per instal·lar-se a Barcelona i seguir la seva trajectòria periodística amb publicacions a El Correo Catalán, Tele-Xprés, La Vanguardia, l'Avui, entre d'altres.

Jaume Miravittles
3-3-1952

Comensals destacats

Maria Macià i Lamarca

Lleida, 10 gener 1899
Barcelona, 14 juliol 1997

Filla de Francesc Macià i Llussà i Eugènia Lamarca i de Mier, era la tercera de quatre germans: Joan (1890-1962), Josefina (1895-1983), Maria, i Eugeni (1900-1903). Maria dedicà la primera part de la seva vida a acompanyar el seu pare en la seva agitada vida política.

Durant la Guerra Civil, s'exilià a la Catalunya Nord fins a la mort de la seva mare el 1937. Posteriorment, es traslladà a Orleans i, després, a París on fou acollida per la família d'Henry Torrès, mentre ella supervisava l'educació dels seus nebots Teresa i Antoni. Al cap d'un any, es traslladaren a Illa (Rosselló) seguint les passes de la seva germana Josefina, i més tard a Montpeller, on van viure fins al 1940 compartint casa amb la família de Martí Cabot i d'Antoni Rovira i Virgili. Davant de l'ocupació nazi del territori francès, ella i els nebots Teresa i Eugènia fugiren a Portvendres on embarcaren fins a Casablanca (Marroc). D'allí, s'exiliaren a bord del Quanza, i es reuní amb la seva germana a Mèxic. Gràcies a les gestions d'Indalecio Prieto, Maria va començar a treballar de bibliotecària al Colegio Madrid de la capital mexicana.

Retornà a inicis de la dècada dels cinquanta per a fer-se càrrec de l'abandonada finca de Vallmanya (Alcarràs, el Segrià). Malgrat tot, la finca fou desmembrada per l'Instituto Nacional de Colonización el 1968, reduïda a 600 hectàrees de les 3700 originals. El 1989 publicà amb Zeneida Sardà el llibre de memòries Francesc Macià vist per la seva filla Maria. Maria Macià va morir a Barcelona a l'edat de cent anys.

Maria Macià
Mèxic 26 juny 51

Lluís Nicolau d'Olwer

Barcelona, 20 gener 1888
Mèxic, 24 desembre 1961

Historiador, periodista i polític. Llicenciat en Lletres i Dret i doctor en Filosofia i Lletres, estudià la literatura i la cultura catalanes d'època medieval i fou membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Inicià la seva militància política a la Joventut Nacionalista de la Lliga Regionalista, per la qual fou elegit regidor de Barcelona el 1918. Des de la Comissió de Cultura impulsà la fundació de l'Escola del Mar i de l'Escola del Bosc. El 1922 s'implicà en la creació d'Acció Catalana i el juny de 1923 fou elegit diputat per Barcelona a l'Assemblea de la Mancomunitat de Catalunya.

Amb la instauració de la dictadura de Primo de Rivera, s'exilià a l'estat francès. Proclamada la Segona República, formà part del govern provisional i fou un dels encarregats de negociar amb el president Macià la restauració de la Generalitat de Catalunya. Elegit diputat a Corts per Barcelona, el 1933 fou elegit president d'Acció Catalana Republicana i president de l'Ateneu Barcelonès. Va tornar a ser elegit diputat el febrer de 1936 i, després, fou nomenat ministre d'Economia i governador del Banc d'Espanya.

A causa de la Guerra Civil, s'instal·là a València (1936) i Barcelona (1938), i a l'exili es va traslladar a Ginebra, on presidí la Junta d'Ajut als Republicans Espanyols (JARE). Perseguit per la Gestapo i la policia franquista, fou empresonat a la França de Vichy i al París sota ocupació nazi. Exiliat a Mèxic en qualitat d'ambaixador de la República entre 1946 i 1950, va continuar col·laborant amb l'activitat cultural de l'exili català fins a la seva mort el 1961.

Lluís Nicolau d'Olwer
31-12-1950

Comensals destacats

Cristian Cortès i Lladó

Barcelona, 1904
Barcelona, 1974

Metge i polític. Estudià medicina a la UB, on també exercí de professor, es doctorà a la Universitat Central de Madrid, i amplia els seus estudis a Lió i París el 1928. En tornar, fou cap del Servei de Malalties del cor de l'Hospital Clínic de Barcelona, inspector municipal de Sanitat, i director de l'Institut de Cardiologia de la Generalitat.

En l'àmbit polític, fou elegit regidor de l'Ajuntament de Barcelona per ERC el gener de 1934 i designat conseller delegat d'Higiene i Sanitat. Exercí breument de conseller de Cultura, però arran dels Fets d'Octubre fou empresonat durant cinc mesos, i no recuperà el càrrec fins al 1936 gràcies a la victòria del Front d'Esquerres en les eleccions del febrer d'aquell any.

Durant la Guerra Civil formà part de la Junta de Museus de Catalunya i presidí la Junta Municipal d'Exposicions d'Art. S'integrà a l'exèrcit de la República on arribà a capità i cap del Servei de Depuració d'Aigües de l'Exèrcit de l'Est. En acabar la guerra s'exilià a França i, després, a Mèxic on fundà els Laboratoris Servet, i fou professor de la càtedra de Patologia Mèdica de la Facultat de Medicina de la Universitat de Mèxic. Des de l'exili, col·laborà amb la Junta d'Auxili als Republicans Espanyols (JARE) i va ser membre del Consell Tècnic de la Junta Espanyola d'Alliberació. Retornà a Catalunya el 1970 on guanyà el Premi Carreras i Candi de 1973 per la seva aportació històrica sobre la família El Setantí.

Cristian Cortès
18-juliol-1950

Antoni Maria Sbert i Massanet

Palma, 29 setembre 1901
Mèxic, 29 gener 19808

Polític i enginyer agrònom. Estudià Enginyeria Agrònoma a Madrid, on fundà la Federació Universitaria Hispano-americana, i l'Associació d'alumnes d'enginyers i d'arquitectes "Scholarium". Patí repressió, desterrament i presó durant la dictadura de Primo de Rivera. Tot i això, promogué la Federació Universitaria Escolar el 1927, la qual presidí el 1928, i la Unión Federal de Estudiantes Hispanos.

Participà de la fundació d'ERC i fou elegit diputat a Corts el 1931 i representà Esquerra en la Federació de Izquierdas Republicanas Parlamentarias de Manuel Azaña. Vocal del Tribunal de Garanties Constitucionals en representació de la Generalitat de Catalunya, va dirigir l'Institut d'Acció Universitària i Escolar de Catalunya, la Residència Internacional de Senyoretas, la Residència d'Estudiants, i el servei de beques de la Universitat Industrial.

En esclatar la Guerra Civil, Sbert exercí de conseller de Cultura (desembre 1936 – maig 1937), i de conseller de Governació i Assistència Social (juny 1937 – gener 1939). Exiliat a Perpinyà, impulsà la creació de la Fundació Ramon Llull i l'alliberament de multitud de presoners dels camps de concentració francesos. Fugint de l'ocupació nazi, s'exilià a Casablanca i després a Mèxic, on treballà al Banco de la Propiedad i a la Universitat Nacional Autònoma de Mèxic.

Antoni Maria Sbert
26-VII-52

Comensals destacats

Josep Trueta i Raspall

Barcelona, 27 octubre 1897
Barcelona, 19 gener 1977

Cirurgià i polític. Doctor en Medicina per la UB, exercí en qualitat de cap de servei de cirurgia de l'Hospital de Sant Pau i també treballà a l'Hospital de la Santa Creu. Publicà l'obra El tractament actual de les fractures de guerra, una obra pionera que desenvolupava un nou procediment per al tractament de les fractures obertes que li reportà reconeixement internacional.

A causa de la Guerra Civil, s'exilià a Oxford a invitació de les autoritats britàniques, on fou nomenat doctor honoris causa, i treballà al Radcliffe Hospital i al Wingfield Morris Orthopaedic Hospital, posteriorment transformat en el Nuffield Orthopaedic Centre a iniciativa seva. El 1960, presidí el Congrés de la Societat Internacional d'Ortopèdia i Traumatologia que se celebrà a Nova York.

A l'exili publicà el 1940 The Spirit of Catalonia, i fou membre del Consell Nacional Català de Londres i l'Anglo-Catalan Society, així com s'implicà en les emissions en català a la BBC. Un cop retornat a Catalunya el 1967, va ser president de la Societat Catalana de Biologia, membre honorari de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona, i membre numerari de l'Institut d'Estudis Catalans. A més, fou investit doctor honoris causa de les universitats de Buenos Aires, Göteborg (Suècia), i Autònoma de Barcelona (UAB), així com honorary fellow de la British Orthopaedic Association.

Josep Trueta
25-1-56

August Pi i Sunyer

Barcelona, 12 agost 1879
Ciutat de Mèxic, 12 gener 1965

Metge i investigador.

Fill de Jaume Pi i Sunyer i germà de Carles i Santiago Pi i Sunyer. Espòs de Carme Bayo i Puig. Pare de Cèsar i Pere Pi-Sunyer i Bayo.

Es va llicenciar en medicina per la Universitat de Barcelona l'any 1899. Un any després es va doctorar a la Universitat de Madrid amb una tesi sobre la vida anaeròbica.

El 1904 va obtenir la càtedra de la Universitat de Sevilla a la qual va renunciar per retornar a Barcelona i dedicar-se a la investigació. El 1912 va fundar la Societat Catalana de Biologia dins de la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC). El 1916 assolí la càtedra de fisiologia a la facultat de medicina de la Universitat de Barcelona.

El 1920 va fundar el Institut de Fisiologia que va permetre finançar la investigació en aquest camp i posicionar internacionalment la recerca catalana.

La important tasca científica de l'Institut va durar fins al 1939, moment en què la Guerra Civil va finalitzar, estroncant-se així tota continuïtat. La feina feta durant els gairebé vint anys d'existència havia permès la publicació d'un miler de treballs científics de medicina, biologia i fisiologia, més de la meitat en català.

August Pi i Sunyer també tingué perfil polític en tant que fou un dels fundadors de la Unió Federal Nacionalista Republicana. Fou diputat del districte de Figueres pel Partit Republicà Català entre els anys 1918 i 1923, moment en què es produí el cop d'estat de Miguel Primo de Rivera.

El 1939, amb la finalització de la Guerra Civil, va exiliar-se a França on va romandre cinc mesos. El juny de 1939 va traslladar-se a Venèçuela on va treballar en la reorganització dels ensenyaments de fisiologia. El gener de 1963, va fixar la seua residència d'exili a Mèxic, on va morir dos anys després.

August Pi Sunyer
17-12-54

Comensals destacats

Ascensión Rodríguez García

Barcelona, 12 agost 1879
Ciutat de Mèxic, 12 gener 1965

Ascensión Rodríguez García va casar-se l'abril de 1927 amb Joaquín d'Harcourt Got, un reconegut cirurgià i militar. Van tenir tres fills, Rafael, María del Coral i Joaquín. Durant la Guerra Civil, en Joaquín d'Harcourt fou cap dels serveis quirúrgics de l'Exèrcit de la República. Amb l'ensulsiada del febrer de 1939, la família marxa a l'exili a França. El novembre de 1941 van arribar al port de Veracruz a bord del vaixell Quanza i continuaren el seu exili a Mèxic.

L'Ascensión Rodríguez no tingué cap paper destacat ni durant la República ni durant el temps de la guerra. La documentació mexicana indica d'ella que era mestressa de casa, esposa i mare. Cap més informació. Tanmateix, durant l'exili mexicà, va formar part del Grupo Femenino Español Mariana Pineda. L'organització, de la qual se'n té constància des del novembre de 1943, estava format únicament per dones que, fins llavors, havien mantingut un perfil baix, si més no políticament. Algunes tenien carrera professional i altres no. Formant el grup hi trobem la mestra i odontòloga Rosa Poy que havia treballat amb els quàquers durant la guerra, l'arxivera Josefina Callao o la professora de francès Rafaela Camoin.

El grup Mariana Pineda es va crear amb l'objectiu convertir-se en un òrgan d'ajut als presos polítics. Les seves integrants tenien clara la necessitat de promoure l'acció solidària des de l'exili i prendre el relleu d'aquells que havien estat compromesos en la lluita antifranquista però que havien caigut en el desànim de l'activitat política.

El 1945, el Grupo Femenino Español Mariana Pineda va fusionar-se amb Mujeres Antifascistas Españolas. D'aquesta fusió va nàixer, a Ciutat de Mèxic, la Unión de Mujeres Españolas (UME), una associació integrada només per dones que esdevingué una plataforma cohesionadora de l'exili femení, motivada per un clar sentiment antifranquista i de solidaritat envers les persones represaliades a l'Espanya franquista.

Helene Käthe Müller Jaeckel

Berlín, 1885
Mèxic ?, 1966

Disposem de molt poca informació de la Käthe Müller. D'ella sabem que era una dona prima i no molt alta (1,57 m), de cabells castanys i ulls verds, nascuda a Alemanya el 1885. Amb vint-i-sis anys, el juliol de 1913, va casar-se a Brentford (Hounslow, Anglaterra) amb l'advocat i polític Faustí Ballvé i Pallisé. El matrimoni tingué dos fills, l'Otger i l'Elena Dolors.

El 1928 publica Neues spanisch-deutsches und deutsch-spanisches Taschenwörterbuch (Nou diccionari de butxaca espanyol-alemany i alemany-espanyol). Un petit diccionari que recollia el vocabulari necessari per entendre i fer-se entendre. Tot i que podria semblar que només tenia la pretensió de ser una eina per a una conversa bàsica, no menyspreava la possibilitat d'oferir vocabulari científic i indicacions gramaticals. En el subtítol del diccionari hi podem llegir:

"Conté les paraules necessàries d'entreteniment diari, diaris i novel·les, així com expressions científiques i tècniques d'ús habitual amb una indicació de l'accent, així com breus esquemes de gramàtica i pronunciació alemanya i espanyola."

Aquesta és l'única publicació que hem pogut localitzar d'ella i que ens podria portar a considerar, com a hipòtesi, que tingués algun tipus de formació filològica o lingüística, tenint en compte a més que, a banda d'alemany, català i castellà, també parlava francès i anglès.

La Biblioteca de Catalunya en conserva la seua fitxa de lectora, malauradament l'espai consagrat per recollir la professió està buit, sense cap anotació.

La família Ballvé Müller, arriba a Mèxic el 22 de maig de 1942, a bord del vaixell Nyassa. A la fitxa d'identificació expedida pel departament de Migració de Mèxic, en l'apartat professió consta "mestressa de casa".

Käthe
Müller

Assumpte de d'Harcourt
20 - XII - 1949

Comensals destacats

Antoni Peyrí i Macià

Barcelona, 27 abril 1924
Barcelona, 15 juny 2017

Arquitecte i pintor. Net de Francesc Macià i Eugènia Lamarca. Arran de la Guerra Civil, la seva família s'exilià a Mèxic on fou nacionalitzat i estudià arquitectura a la Universitat de Mèxic.

Exercí de professor de l'Escuela Nacional de Arquitectura de la Universitat de Mèxic. En l'àmbit acadèmic fou el delegat oficial del Colegio de Arquitectos de México en els congressos internacionals de Mèxic (1963), París (1965), i Praga (1967), i director del Departamento de Diseño Arquitectónico de la División de Estudios Superiores de la Escuela Nacional de Arquitectura (1968-75).

Com a arquitecte destaca la seva participació en el pla urbanístic del port comercial d'Acapulco, amb Mario Maní, projectà el Palau d'Esports i el Centre d'Exposicions de ciutat de Mèxic amb Felix Candela i E. Castañeda per als Jocs Olímpics de 1968.

En l'àmbit artístic, va cultivar una llarga trajectòria que el portà a fer exposicions individuals a Mèxic, San Francisco, Los Angeles, Barcelona, Houston, Nova York, Bonn, entre d'altres, entre 1959 i 2008. Després del seu retorn a Catalunya, realitzà diverses exposicions retrospectives al Palau Robert de Barcelona (1994), Mèxic (1999, 2005), Terrassa (2006) i, la darrera, al Museu Diocesà de Barcelona (2008).

Carles Pi i Sunyer

Barcelona, 29 febrer 1888
Caracas (Veneçuela), 15 març 1971

Enginyer industrial, polític i escriptor. Estudià a l'Escola d'Enginyers de Barcelona. Dirigió l'Escola d'Arts i Oficis de Sants i l'Escola Superior d'Agricultura de la Mancomunitat de Catalunya. Cessat del seu càrrec durant la dictadura de Primo de Rivera, treballà a la Federació de Fabricants de Filats i Teixits de Catalunya i al Comitè Regulador de la Indústria Cotonera. Implicat en l'oposició a la Dictadura, el 1931 s'integrà a les llistes d'ERC com a independent.

Elegit diputat per Barcelona, fou director general de Comerç i Política Aranzelària del Ministeri d'Economia. El 1932 s'integrà al govern de la Generalitat de Catalunya com a conseller de Finances, moment en el qual decidí iniciar la seva militància a ERC. Aconseguí de nou l'acta de diputat al Parlament català el novembre de 1932, el gener de 1933 fou nomenat conseller primer del govern, i a l'octubre assumí el Ministeri de Treball. El febrer de 1934 fou elegit alcalde de Barcelona, tot i que arran dels Fets d'Octubre, va ser empresonat juntament amb el govern de Catalunya, càrrec que no recuperà fins després de la victòria del Front d'Esquerreres en les eleccions del febrer de 1936.

Durant la Guerra Civil fou conseller de Cultura entre 1937 i 1939, any en què s'exilià a França, la Gran Bretanya i Veneçuela. Presidí el Consell Nacional de Catalunya (1941-1945), va formar part del govern de la Generalitat a l'exili (1945-1947), i fundà la Comissió Veneçolana de Normes Industrials, entre altres responsabilitats.

2-9-1954

Comensals destacats

Josep Tarradellas i Joan

Cervelló, 19 gener 1899
Barcelona, 10 juny 1988

Comerciant i polític. De jove milità en el CADCI, la Federació Democràtica Nacionalista i la Joventut Nacionalista "La Falç". Secretari general d'ERC el 1931, fou elegit diputat a corts i, el 1932, al Parlament de Catalunya. Exercí de conseller de Governació entre desembre de 1931 i gener de 1933, quan fou expulsat del govern juntament amb el grup anomenat de L'Opinió, vinculats a aquest periòdic. Arran de l'expulsió, participà de la fundació del Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra, però després de la seva detenció i processament pels Fets d'Octubre de 1934, reingressà a ERC.

Durant la Guerra Civil fou nomenat conseller de Sanitat, de Serveis Públic, d'Economia, i posteriorment, president del Consell de la Generalitat i conseller de Finances i Cultura. Des del juny de 1937 exercí solament de conseller de Finances impulsant la indústria de guerra catalana i organitzant les collectivitzacions. Exiliat a França i Suïssa, fou elegit president de la Generalitat el 1954 i s'instal·là definitivament a Saint-Martin-le-Beau des d'on desplegà la seva estratègia de manteniment de la legitimitat de la institucionalitat catalana a l'exili.

El 1977 retornà a Catalunya en qualitat de president de la Generalitat provisional i formà un Consell Executiu unitari que impulsà l'Estatut de Sau, aprovat el 1979, i abandonà la vida política institucional després de les eleccions al Parlament català de 1980.

José Tarradellas
1 Juny 1952

Ventura Gassol i Rovira

La Selva del Camp, 1893
Tarragona, 19 setembre 1980

Polític i escriptor. Malgrat estudiar al seminari de Tarragona (1903-1913), abandonà la carrera eclesial per dedicar-se a l'àmbit de la cultura i la literatura, essent ben aviat premiat als Jocs Florals de Barcelona de 1916 i 1918.

Durant la dictadura de Primo de Rivera, s'exilià i va militar a Estat Català, convertint-se en un estret col·laborador de Francesc Macià, implicat en el Complot de Prats de Molló, motiu pel qual fou detingut, empresonat i jutjat. Exiliat a Bèlgica, acompanyà Macià en el seu viatge pel continent americà passant per l'Uruguai, Argentina, Xile, Cuba i Nova York.

Retornat de l'exili, fou un dels fundadors d'Esquerra Republicana de Catalunya i participà del govern de la República Catalana com a conseller de Política interior. Durant els governs de la Generalitat de Catalunya, serví com a conseller de Cultura sota les presidències de Macià i Companys, impulsant la cultura i l'ensenyament entre les classes populars. Elegit diputat a Corts la tardor de 1933, fou empresonat arran dels fets d'octubre de 1934. No seria alliberat fins a la victòria electoral del Front d'Esquerreres el febrer de 1936, i es reincorporà al restaurat govern de la Generalitat.

En esclatar la Guerra Civil, participà de l'evacuació i salvament de persones perseguides pels revolucionaris, així com la salvaguarda del patrimoni artístic català. Exiliat l'octubre de 1936 per les amenaces dels anarquistes, s'instal·là a l'estat francès i va col·laborar en diverses publicacions de l'exili, d'on no tornà fins al 1972.

Ventura Gassol

Comensals destacats

Diego Rivera

Mèxic, 8 desembre 1886
Mèxic, 24 novembre 1957

Estudià arts a l'Academia de Bellas Artes de San Carlos de ciutat de Mèxic, d'on fou expulsat el 1902 en participar de diverses revoltes estudiantils. Gràcies a una beca del govern de Veracruz va continuar estudiant al col·legi de San Fernando de Madrid. A partir d'aquesta estada, va recórrer el continent europeu fins a establir-se a París el 1911, on va rebre una forta influència del postimpressionisme de Paul Cézanne. Estudià la tècnica mural del fresc, especialment del Renaixement italià, i exposà a Madrid i París.

Retornà a Mèxic el 1921 on fundà el moviment pictòric de l'escola mexicana de pintura, juntament amb José Clemente i David Alfaro. Treballà en grans murals per a l'Escola Nacional Preparatoria de ciutat de Mèxic i per la Secretaria d'Educació mexicana, etapa de la qual destaca l'obra "La tierra fecunda" a l'Escuela Nacional de Agricultura de Chapingo o "Hombre en la encrucijada", al Rockefeller Center de Nova York. A finals dels anys trenta centrà la seva producció en la pintura paisatgística i el retrat, incorporant un estil indigenista i temàtica social. A causa de la seva mort sobrevinguda, deixà inacabada un gran mural sobre la història de Mèxic per al Palacio Nacional.

Milità al Partit Comunista de Mèxic entre 1923 i 1930, i entre 1954 i 1957. El 1929 va contraure matrimoni amb l'artista Frida Kahlo.

Diego Rivera

Maria Assumpta Soterias i Maurí

Barcelona, 4 desembre 1905
Mèxic, 9 març 1976

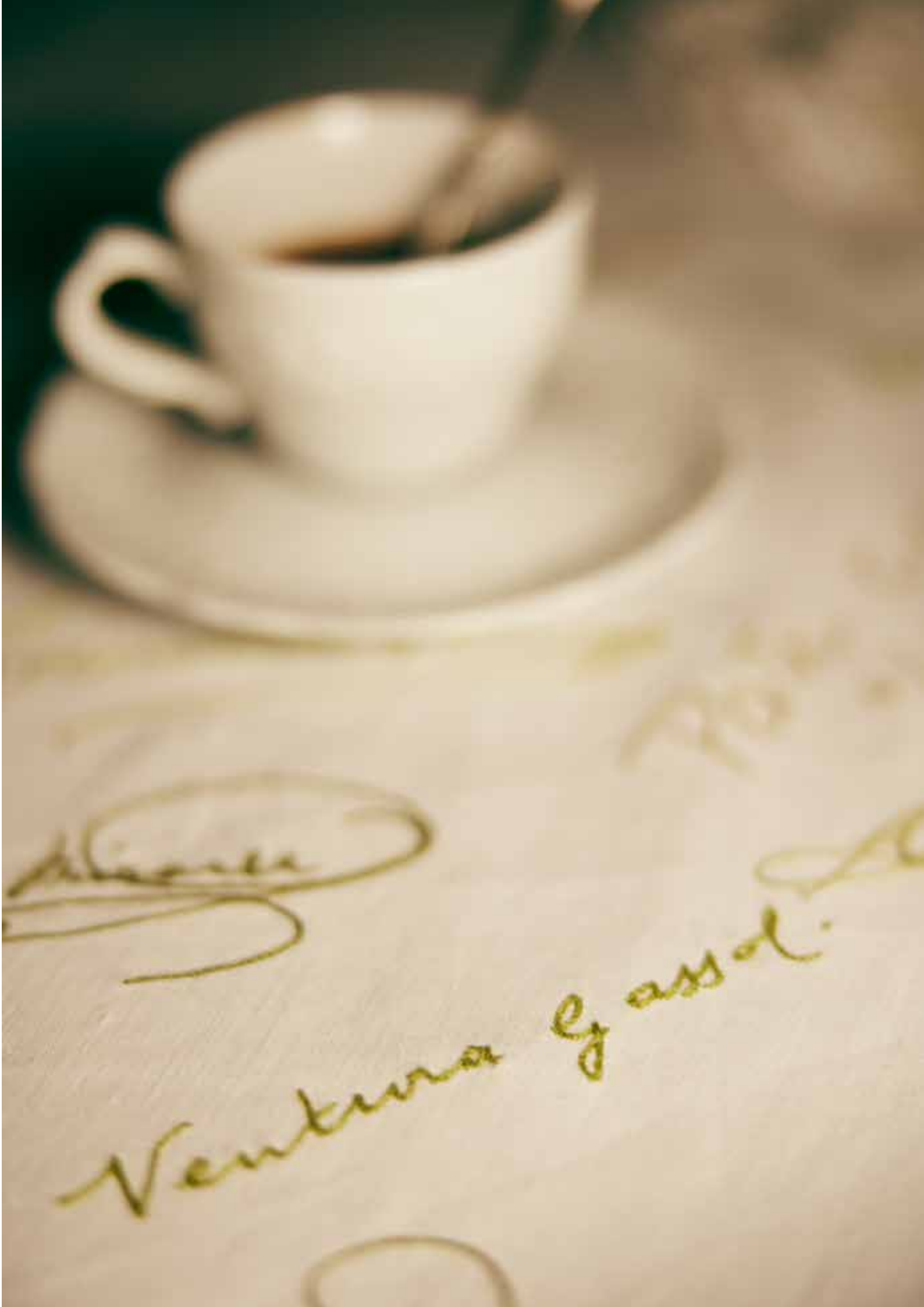

Jurista. Primera dona que es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona, i també la primera que fou membre del Col·legi d'Advocat de Barcelona, essent la primera advocada col·legiada de l'estat espanyol. Es doctorà a la Universitat Complutense de Madrid especialitzant-se en Dret Penal i Civil, compartí despatx amb l'advocat Antoni Vilalta Vidal, amb qui es casà el 1931 i tingueren una filla, la dramaturga Maruxa Vilalta Soterias. Exiliats a París a causa dels Fets d'Octubre de 1934, retornaren a Barcelona l'any següent.

Després de la Guerra Civil, s'exilià a Brussel·les i després a Mèxic on va fundar el Bufete Internacional amb el seu marit. Expedientada pel Tribunal de Responsabilitats Polítiques franquista, se la multà i inhabilità. Actualment la Sala de Juntes de la Facultat de Dret de la UB i els jardins del barri de Navas del districte de Sant Andreu de Barcelona duen el seu nom.

Maria Assumpta Soterias i Maurí
9-Maig-55
45-114-201

Ventura y asd.

Els amfitrions

Títol: Retrat de Lolita Llobet de Casanelles

Autor: Diego Rivera

Any: 1948

Tècnica: Oli sobre tela

Propietari: Col·lecció particular

Els amfitrions

Maria Dolors Llobet Canudes

Manresa, 1 març 1915
Barcelona, 15 maig 2012

Coneguda com a Lolita, treballà de secretària fins que es casà amb Joan Casanelles i Ibars. Perduda la Guerra Civil, s'exilià amb el seu marit a Mèxic, on el matrimoni es convertí en un referent de la comunitat catalana.

La intensa vida social dels Casanelles-Llobet és fruit de la voluntat del matrimoni d'articular la comunitat catalana de l'exili mexicà i mantenir viu l'esperit de la seva lluita política, vinculada políticament a ERC. Les estovalles de l'exili mexicà són un reflex d'aquesta vida social intensa, on els visitants firmaven les estovalles i després aquestes eren brodades per tal de mantenir en el temps la prova de la seva visita. Pel menjador de Lolita Llobet hi van passar personalitats polítiques, culturals, socials i econòmiques de l'exili català a Mèxic, però també del món artístic mexicà i d'altres àmbits de l'entorn familiar.

Personatges com l'artista Diego Rivera –que li pintà un retrat de grans dimensions el 1948--; l'arquitecte i artista Antoni Peyrí; el president de la Generalitat, Josep Tarradellas; el gravador Robert Block; Joan Macià i Maria Macià, fills de Francesc Macià; els polítics Indalecio Prieto, Carles Esplà, i Nicolau d'Olwer; els metges Josep Trueta i Cristian Cortès, entre d'altres, fan de les estovalles una peça única i un retrat personal i alhora universal de la persistència de l'exili per mantenir la seva memòria.

Joan Casanelles i Ibars

Barcelona, 25 juny 1904
Barcelona, 14 juliol 1986

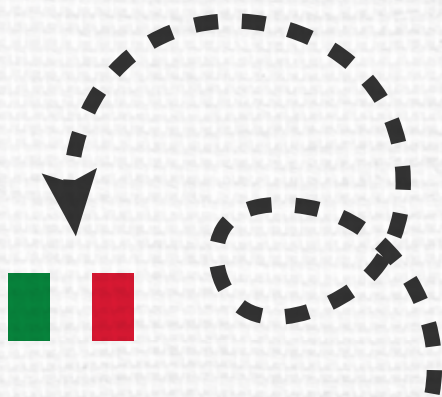
Advocat i polític. Es llicencià en Dret a la Universitat de Barcelona i també fou membre del consell d'administració del Banc de la Propietat. En instaurar-se la dictadura de Primo de Rivera, s'instal·là a París per especialitzar-se en Dret Internacional, i es mogué en els ambients de l'exili republicà. El 1928, fou un dels membres fundadors del setmanari L'Opinió, un dels grups impulsors de la fundació d'ERC.

Elegit regidor en les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, fou nomenat tinent d'alcalde i responsable de les polítiques de governació i, després, de cultura. El 1932 va ser elegit diputat al Parlament de Catalunya per ERC, partit que abandonà el 1933 per fundar el Partit Nacionalista Republicà d'Esquerra. Va participar dels Fets d'Octubre de 1934, motiu pel qual fou empresonat però alliberat a finals d'any. Després de la victòria del Front d'Esquerres el febrer de 1936, fou nomenat sotssecretari del Ministeri de Treball, Sanitat i Previsió.

Durant la Guerra Civil fou detingut a Calataiud mentre viatjava cap a Madrid i empresonat a Saragossa i, després a Pamplona. Alliberat mitjançant un intercanvi de presoners, s'exilià a París i, davant l'ocupació nazi, a Marsella, per passar en acabat a Dakar, Buenos Aires, Veracruz i, finalment, Mèxic, on fundà el Banco de la Propiedad y de la Industria Tèxtil SA. S'establí a l'estat francès el 1961, presidí les Corts espanyoles de l'exili a partir del novembre de 1970, i tornà a Catalunya a finals de 1976. Elegit senador per ERC el 1979, abandonà el partit el 1983 i fou elegit diputat al Parlament de Catalunya com a independent a les llistes del PSC en les eleccions de 1984.

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

Galeria d'imatges

